

Vizsgálódási lehetőségek séták, kirándulások alkalmával vagy otthoni környezetben

Gondolatok pedagógusoktól szülőknek

Bevezetés

Intézményünk Játék Szakmai Centruma útjára indított egy sorozatot, melyben szülők számára szeretnénk gyakorlati tanácsokat, ötleteket adni a szabad játék támogatására. Szakmailag kulcsfontosságúnak tartjuk a szabad játékot, így korábban már szó esett arról, mi is az a szabad játék, valamint részletesebben írtunk a miértekről és hogyanokról. Ez alkalommal önállóan végezhető természetismereti vizsgálódásokhoz szeretnénk segítséget nyújtani, hiszen intézményünk valamennyi óvodája tagja a magyarországi Zöld Óvoda Hálózat közösségének, így kiemelt figyelmet fordít a természet- és környezetvédelemre.

Igyekeztünk olyan ötleteket összegyűjteni, melyek megvalósíthatók otthoni környezetben vagy séták, kirándulások alkalmával. Hisszük, hogy a leghatékonyabb tanulási forma az, amikor élményszerű tapasztalás útján önállóan vagy a gyerekek egymást tanítva fogadják be az ismereteket. Az óvodás korosztály számára az érzékszervi játékok kiváltképpen elősegítik a tanulási folyamatot (beleértve a gondolkodást, tudásszerzést, problémamegoldást). Lényeges, hogy elegendő időt hagyjunk a gyerekeknek az elmélyülésre, hogy arra koncentrálhassanak, ami akkor épp igazán érdekli őket, és úgy vizsgálva, ahogy ők szeretnék (a biztonságra természetesen messzemenőig ügyelve). Fontos, hogy hagyjuk a gyerekeket, hadd merengjenek, töprengjenek, fedezzék fel az összefüggéseket. Mindig csak annyit segítsünk, ami épp továbbblendíti őket, ha elakadnak.

Vizsgálódási lehetőségek séták, kirándulások során

Fedezzük fel a természet alkotásait!

Feladat: megkeresni a természeti környezetben, ami különösen tetszik a gyermeknek vagy ami emlékezteti őket valamire.

Kiegészítés:

- ☞ lehet a felhők vonulását is figyelni – kitalálni, melyik mire hasonlít;
- ☞ bátrak csillagvadászatra is mehetnek;

Fontos, hogy a természet művészetét önmaga szépségében fogadjuk be.

Színkeresés a természetben

Feladat: adott szín keresése.

Lehetőség: rácsodálkozni, milyen sokféle színárnyalat fordul elő a természetben, megfigyelhető, hogy mi az, ami „kilóg” a környezetből és mi az, ami a beolvadást segíti. Ősszel gazdag színárnyalatú levelekre lehet bukkanni az avarban.

Vizsgálódási lehetőségek
séták, kirándulások alkalmával vagy
otthoni környezetben

Gondolatok pedagógusoktól szülőknek

Megfigyelések nagyítóval

Feladat: a természet részleteinek jobb megfigyelése nagyító segítségével, ami lehet az élő természet része (pl. kisebb állatok /hangya, pók, levéltetű, béka, csiga, giliszta, hernyó, pillangó, dongó/, növények vagy azok részlete, gombák /pl. kalapos gombák, taplógomba/) vagy az élettelen természet része (pl. kavicsok, a föld egy részlete, kőzet felszíne, víz, csigaház, madártoll, tojáshéj, elpusztult rovar... stb.). Figyeljük meg alaposan a részleteket (pl. arányokat), a mozgásokat, viselkedést.

Kiegészítési lehetőségek:

- ☞ a látottakat le is lehet rajzolni vagy lehet több állat tulajdonságainak vegyítésével fantáziaállatot rajzolni;
- ☞ asszociációs játék (pl. mire hasonlít egy-egy virág, mi jut eszünkbe róla, felidéz-e valamilyen korábbi élményt);
- ☞ a kéregről lehet mintát venni: egy vékonyabb lapot teszünk a fa törzsére, majd zsírkrétával satírozzunk – a kéreg mintázatának lenyomatát kapjuk;
- ☞ megfigyelhetjük egy levél, virágszirom vagy madártoll szerkezetét, színét (színskáláját) a fény felé fordítva;
- ☞ megfigyelhetjük a madártollak vízlepergető tulajdonságát;
- ☞ a részletekbe belemerülve érdekes megfigyelni mennyire más a világ különböző perspektívákból (ehhez akár tükröt is lehet használni nagycsoportosoknak, természetesen felügyelettel);
- ☞ az avar, a korhadt fák vagy a talaj sok-sok apró kincset rejthet, érdemes végigböngészni egy-egy kisebb területet (akár egy textíliát letéve, rajta kivágással – mintha „műtétet” végeznénk);
- ☞ képzeljük el, hogy érezné magát az adott környezetben egy kutya, egy vakond, egy gólya vagy más állat (megfelelő-e az élőhely számára, mit mondana, kivel/mivel találkozhatnak, milyen barátai és ellenségei lehetnek);

Meghatározott természeti kincsek megkeresése

Feladat: képek alapján adott kincsek keresése

Kiegészítési lehetőségek:

- ☞ tojástartóba lehet olyasmit gyűjteni, ami a földről felvehető: pl. száraz ág, toll, lehullott levél, toboz, csigaház, termések (pl. gesztenye, tölgy vagy bükk makkja, mogyoró);
- ☞ lehet olyan dolgokat is keresni, amiket nem lehet gyűjteni, de megfigyelhetők: pl. taplógomba, fészek, odu, érdekesen növő ág, csiga, madarak, rovarok, „pattanás” a fán;
- ☞ a juharfa ikerlependék termését rá lehet ragasztani az orra;

Vizsgálódási lehetőségek séták, kirándulások alkalmával vagy otthoni környezetben

Gondolatok pedagógusoktól szülőknek

- ☞ lista alapján lehet adott formájú leveleket megkeresni (pl. ép- vagy bemetszett levélszél /fűrész, hullámos, fogazott, csipkés/) vagy a levelek elhelyezkedése alapján keresni példát (pl. csomós-, szórt-, váltakozó-, spirális levélállás);
- ☞ lehet katicát sétáltatni a kezünkön;
- ☞ érdekes formájú, felületű, mintázatú fa keresése, ami szerintünk művészi szépségű – magyarázzuk el, miért látjuk különlegesnek, szépnek (ezt lehet fényárnyék játékká is alakítani);

Fülelés, hangvadászat

Feladat: nyitott vagy csukott szemmel a környezet hangjainak megfigyelése, adott részlet hangjának észrevétele (pl. madárcsicsergés, madárreppenés, lombzúgás, szarvasbögés, ugatás, ciripelés, csobogás, állatok neszezése, békabrekegés, harkály fakopogtatása... stb.).

Tapintós megfigyelés

Feladat: megfigyelni, milyen az adott természeti érték (pl. növény, szikla) egyes részeinek felszíne (pl. érdes, sima, bársonyos, tüskés, szúrós, puha, kemény... stb.).

Vizsgálódási lehetőségek otthoni környezetben

A séták, kirándulások vizsgálódásainak egy része átültethető otthoni környezetbe is, pl. az evéselés (az állat táplálkozásának megfigyelése), viselkedés megfigyelése. A növények, állatok gondozása hosszabban megfigyelhető, többféle napszakban is.

„Az én növényem”

Feladat: otthoni környezetben növény csíráztatása és/vagy gondozása, a növény növekedésének, virágzásának, új hajtásainak megfigyelése.

Kiegészítés:

- ☞ vágott virágnál meg lehet figyelni a víz felszívódását, ha színes a vázában a víz;
- ☞ megfigyelni, mire van szüksége a növénynek a növekedéshez;
- ☞ több, hasonló növény esetén a különbségek és hasonlóságok megfigyelése (fejlődési különbségek);

Giliztafarm

Feladat: egy üvegbe tegyünk földet, esetleg homokot, a tetejére levelet. Az üveget hagyjuk jól szellőzni, de sötétítsük le. Néhány naponta vegyük le a sötétítő textilt és figyeljük meg a gilizta munkáját (járatok, föld fellazítása, levél helyzete). A giliztát később engedjük el biztonságos helyen.

Vizsgálódási lehetőségek séták, kirándulások alkalmával vagy otthoni környezetben

Gondolatok pedagógusoktól szülőknek

Frottázs készítése

Kemény felületre levelet teszünk, erre pedig géppapírt helyezünk, majd zsírkrétával vagy színes ceruzával finoman besatírozzuk azt a területet, ahol a levél fekszik – a levél és erezte fog megjelenni a lapon.

Webkamerás madármegfigyelés

Saját odú telepítésével vagy az interneten keresztül be lehet pillantani a madarak életébe.

Segítség:

- ☞ Online elérhető kamerák madárfiókák megleséséhez:
<https://tunderkertnapraforgokkal.blogspot.com/2020/05/online-elerhető-kamerak-madarfiokak.html>
- ☞ Magyar Madártani Egyesület – Odúk és költőládák:
https://www.mme.hu/oduk_es_koltoladak

Terepasztal készítése

Feladat: az összegyűjtött természeti kincsekből (pl. ágak, levelek, csigahéj...) terepasztal készítése.

Kiegészítési lehetőségek:

- ☞ lehet a térbeli alkotáson kívül lapra is készíteni képet (pl. levelekből, kavicsokból, akár kiegészítve azt);
- ☞ kavicsra akrilfestékkel lehet festeni (akár társasjátékhoz is készíthetők ily módon kiegészítő elemek);
- ☞ készíthetünk otthoni bábszínházhoz (meséléshez) díszletet;
- ☞ készíthetünk emlékeztető dobozt a kincsekből, elkészült fotókból;

Érzékelős doboz készítése

Feladat: az összegyűjtött természeti kincsek felismerése pusztán tapintás útján (tegyük egy dobozba, lefedve a kincseket).

Tulajdonság-böngészés

A gyűjtött kincsek fizikai vizsgálata... pl.:

- ☞ milyen színárnyalatokat látunk a felszínén (csillog-e rajta valami, milyen átvilágítva);
- ☞ úszik-e a vízben vagy nem;
- ☞ összehasonlítás méret, keménység és tömeg alapján;
- ☞ van-e illata;

Vizsgálódási lehetőségek séták, kirándulások alkalmával vagy otthoni környezetben

Gondolatok pedagógusoktól szülőknek

Néhány fontos gondolat a séták, kirándulások tervezéséhez

A gyerekek az óvodában számos támpontot kapnak, hogyan szabad viselkedni a szabadban, mire kell figyelni, hogyan tudják a természetet óvni, védeni, jól szeretni.

- ☞ Hazánkban minden erdő látogatható – kivéve a fásítási területeket (ahol 2 méternél kisebbek a fák), hiszen itt védeni kell a facsemetéket, valamint időnként előfordulnak lezárt erdőterületek (pl. vadászat vagy időjárási okok miatt /ez lehet pl. ha túl sok jég fagy a fákra és emiatt balesetveszélyessé válik az erdőrész/). Szintén nem látogathatók olyan különleges területek (erdőrezervátumok magterületei), ahol különlegesen védett élőlények vannak.
- ☞ Az erdőbe nem szabad motoros járművel bemenni, biciklivel a megjelölt utakon lehet csak közlekedni.
- ☞ Mindig védjük az ott élő lényeket (állatokat, növényeket, gombákat). A virágok a saját gyökerükön szeretnének maradni – ne tépjük le őket! Az állatok kölcsönös védelme érdekében kutyákat csak pórázon szabad sétáltatni. Az erdei állatokat ne zavarjuk!
- ☞ Sok állat kicsinye bújhat meg védett helyen. Sosem szabad zargatni a szarvasfélék kicsinyeit (pl. őzgidák, gímszarvas- és dámborjak). Fontos tudni: ha a kicsinyeket egyedül látjuk a fűben megbújva, az nem jelenti, hogy elárvultak vagy betegek! Az anyjuk ilyenkor táplálkozik vagy elmenekült, mert veszélyt érzett, de visszatér. A kis állatokat – mivel az első hetekben még nem tudják követni – ilyenkor elfekteti, azok pedig ösztönösen meglapulnak, mozdulatlanok maradnak. Ha megérintjük őket, az őzsutát, szarvastehenet el fogja riasztani az ember szaga, és nem gondolja majd tovább kicsinyét, amely így éhen pusztul vagy ragadozók áldozatává válik.
- ☞ A magányos(nak tűnő) tollas fióka többnyire nem árva fióka! Az embereket cselekvésre készítő magányos(nak tűnő) fióka állapot legtöbbször nem a véletlen, nem baleset következménye, hanem a madarak túlélését segítő finoman hangolt viselkedési mechanizmus. Az ágak között szabadon (nem odúban) költő madarak fészekaljaira – a tojásokra és különösen az eleségkérő hangot adó fiókákra – nagy kockázatot jelentenek a ragadozók. Ezért ezek a fajok a teljes önállósodás, a tökéletes röpképesség elérése előtt elhagyják a fészket, egymástól és a fészektől mindinkább eltávolodva - a szülők segítségével - magányosan próbálnak túlélni. A kézenfekvő kockázatok mellett ennek a viselkedésnek az az előnye, hogy lerövidül az az időszak, amikor a fészket megtaláló ragadozó a teljes fészekaljat el tudja pusztítani. Mivel a korai fészekelhagyó madarak ekkor még nem önellátóak és a teljes értékű repülés eléréséig 5-10 napig még fejlődniük

Vizsgálódási lehetőségek séták, kirándulások alkalmával vagy otthoni környezetben

Gondolatok pedagógusoktól szülőknek

kell, a szülők a sűrű növényzetben rejtőzködő fiókákkal hanggal tartják a kapcsolatot, így találják meg és etetik folyamatosan őket. Az ilyen viselkedésű fajok fészkeinek mérete is csak akkora, és konstrukciója is olyan (gyengébb anyagokból áll és kevésbé strapabíró, mint például a gallyfészkek), hogy a maximum 70%-os fejlettségi állapotú (méretű) fiókák befogadására alkalmasak, ezért az ezt a méretet és életkort elérő fiataloknak el is kell hagyniuk a fészket, mivel abban egyszerűen fizikailag nem férnek el többé. Ez a korai fészkelhagyó viselkedés – bár kisebb mértékben – az odúköltő fajokra (cinegék, verebek, seregély, erdei fülesbagoly stb.) is jellemző. Ezeknek a madaraknak a repülni még nem vagy csak részben tudó fiataljai fejlett ösztönös rejtőzködő és túlélő biológiai programmal rendelkeznek. Keresnek maguknak egy jó búvóhelyet, és ott keveset mozogva meghúzódnak, majd meghallva az eleséggel érkező szülők hangját, válaszolnak erre, így tudatva az öreg madarakat a búvóhelyükről. Ez a kommunikáció nem egyirányú, a szülők speciális hangokkal hívni, irányítani is tudják a fiókákat; ennek köszönhetően lépésről-lépésre mind távolabb vezetik őket a fészek veszélyes (ismerhetik a ragadozók) közelségéből vagy a ragadozóktól (kutya, macska), az embertől. Énekesmadarak esetében a teljes testükön repülőtollakkal fedett; jól szaladó, a szárnyukkal eközben erőteljesen verdeső és valamilyen szinten repülni képes; élénken menekülő; az ágakon stabilan megkapaszkodni tudó; nem bágyadt; láthatóan nem beteg vagy legyengült madarakat ne "mentsük meg"! Ezek a fiókák az esetek túlnyomó többségében az előző fejezetben részletezett túlélő stratégia alapján cselekednek és nem árva. Befogásukkal értelmetlenül kiszakítjuk őket a normális fejlődési környezetükből, azt kockáztatva, hogy a természeteshez képest hiányos táplálásunkkal csont- és tollfejlődési problémákat okozunk nekik.

- ☞ Nagyon fontos, hogy csak azt gyűjtsük, amit a természet elengedett (pl. fel lehet venni a földről letört ágat, néhány termést is).
- ☞ Mindig figyeljünk arra, hogy ne szemeteljünk, vigyük magunkkal haza a keletkezett hulladékot.
- ☞ Gombát, erdei gyümölcsöt, gyógynövényt lehet szedni (legfeljebb kettő kilogrammot). Kiemelten védeni kell a védett növényeket – ezeket tilos leszedni (pl. hóvirág, moha)! Ha gombát gyűjtünk, feltétlen be kell vizsgáltatni!
- ☞ Erdei sétáink során ne térjünk le a kijelölt turistautakról, kiépített sétautakról, hiszen a felesleges taposás évtizedekkel visszavetheti a fiatal erdők növekedését (megsérülhet a gyökerük), elpusztítja a védett növényeket és azok élőhelyeit.
- ☞ Vigyázzunk a természeti kincseinkre!

A Játék Szakmai Centrum nevében: Bartók Enikő